

Põllumajandusministri määruse „Järelevalve käigus söödast proovide võtmise kord” eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Sisukokkuvõte

Põllumajandusministri määruse „Järelevalve käigus söödast proovide võtmise kord” eelnõu on välja töötatud söödaseaduse § 30 lõike 1 alusel.

Määruse eelnõu väljatöötamine on tingitud vajadusest rakendada komisjoni määrust (EL) nr 691/2013, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 152/2009 proovivõtu- ja analüüsimeetodite osas (ELT L 197, 20.07.2013, lk 1–12). Lisaks kehtivate meetodite täpsustamisele komisjoni määruses (EÜ) nr 152/2009 on seda täiendatud proovivõtumeetodiga, mida kasutatakse pestitsiidijääkide, sealhulgas taimekaitsevahendite jääkide sisalduse määramiseks söödas.

Kehtivas põllumajandusministri 13. oktoobri 2009. a määruses nr 100 on sätestatud proovivõtumeetodid taimekaitsevahendite jääkide ja mikroorganismide sisalduse määramiseks söödas. Kuna ametliku kontrolli käigus söödast proovide võtmine, välja arvatud mikroorganismide sisalduse määramiseks, on reguleeritud Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) määrusega (EÜ) nr 152/2009, tuleb kehtivat põllumajandusministri määrust „Järelevalve käigus söödast proovide võtmise kord” muuta. Põllumajandusministri määrusest jäetakse välja ELi määrusega 152/2009 sätestatu ning säilitatakse proovide võtmise nõuded mikroorganismide sisalduse määramiseks.

Eelnõu sisaldab mitmeid sätteid, mille sõnastust on võrreldes kehtiva määruse sätetega täpsustatud, et kõrvaldada probleeme, mis on tekkinud määruse rakendamisel.

Lisaks eelmainitule ühtlustatakse põllumajandusministri määruses kasutatavad terminid terminitega, mida kasutatakse ELi määruses 152/2009. Samade terminite kasutamine ametliku kontrolli käigus proovide võtmist reguleerivates õigusaktides tagab nendes sätestatud nõuete parema rakendamise.

Kuigi põllumajandusministri määrusega kehtestatakse järelevalve käigus proovide võtmise meetodid, on soovitatav kasutada samu meetodeid ka enesekontrolli raames proovide võtmiseks mikroorganismide sisalduse määramiseks pakendatud ja pakendamata söödas.

Muudatuste suure mahu tõttu otsustati eelnõu vormistada määruse uue terviktekstina, milles kavandatakse senise määruse kehtetuks tunnistamine.

Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu on ette valmistanud Põllumajandusministeeriumi toiduohutuse osakonna loomatervise büroo peaspetsialist Eda Ernes (625 6126; eda.ernes@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi eelnõule tegi sama ministeeriumi õigusosakonna nõunik Diana Rammul (625 6259; diana.rammul@agri.ee) ja eelnõu toimetab keeleliselt sama osakonna peaspetsialist Laura Ojava (625 6523; laura.ojava@agri.ee).

Märkused

Eelnõu on seotud komisjoni määrusega (EL) nr 691/2013, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 152/2009 proovivõtu- ja analüüsimeetodite osas.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb üheksast paragrahvist.

Eelnõu §-ga 1 sätestatakse määruse reguleerimisala, mille kohaselt kehtestatakse määrusega järelevalve käigus proovide võtmise meetodid, mida kasutatakse mikroorganismide sisalduse määramiseks pakendatud ja pakendamata söödas. Eespool nimetatata juhul tuleb sööda ametlikul kontrollimisel võtta proovid sööda koostisosade, sealhulgas geneetiliselt muundatud organisme (GMO) sisaldavate või neist toodetud koostisosade ja lisandite, soovimatute ainete ning pestitsiidijääkide määramiseks kooskõlas ELi määruse 152/2009 I lisas sätestatud meetoditega. Võrreldes kehtiva põllumajandusministri määrusega on välja jäetud proovivõtumeetodid taimekaitsevahendite jääkide määramiseks söödas, kuna need on sätestatud ELi määruses 152/2009.

Eelnõu §-ga 2 kehtestatakse söödast proovi võtmiseks, hoidmiseks ja ettevalmistamiseks kasutatavale vahendile ja seadmele esitatavad nõuded. Eelnõuga sätestatakse, et proovi võtmiseks, hoidmiseks ja ettevalmistamiseks kasutatakse steriilset või desinfitseeritud vahendit ning juhul, kui vahend on ette nähtud korduvaks kasutamiseks, peab see olema kergesti puhastatav ja desinfitseeritav. Seadme kasutamise korral proovi võtmiseks ja ettevalmistamiseks peab see olema valmistatud sellisest materjalist, mis on kergesti puhastatav ja desinfitseeritav. Sellisteks materjalideks on näiteks roostevaba teras ja plast. Selleks, et vältida desinfitseerimisvahendite jääkide poolt mikroorganismide hävitamist ning kontrollitava sööda ja sellest võetava proovi saastumist, kasutatakse proovi võtmiseks üksnes kuiva pinnaga vahendit ja seadet. Lisaks eelmainitule on §-s 2 sätestatud nende seadmete ja vahendite loetelu, mida eelkõige kasutatakse söödast proovi võtmiseks. Tegemist ei ole lõpliku loeteluga ja vajaduse korral võib kasutada loetelus nimetatata vahendit ja seadet. Võrreldes kehtiva määruse §-ga 2 ei ole sätete sisu oluliselt muutunud. Kuna eelnõuga sätestatakse proovide võtmise meetodid, mida kasutatakse mikroorganismide sisalduse määramiseks söödas, siis on paragrahvis enam tähelepanu pööratud söödaga kokkupuutuvate vahendite ja seadmete puhtusele. Puhastamata vahendi ja seadmega võetud proovi analüüsitulemus ei ole usaldusväärne ega võimalda tõepäraselt hinnata sööda vastavust nõuetele.

Eelnõu §-ga 3 kehtestatakse söödast proovi võtmise üldnõuded. Paragrahvis sätestatu kohaselt tuleb proov võtta selliselt, et see esindaks kogu proovipartiid. Proovi võtmisel ja laboratooriumisse saatmiseks ettevalmistamise käigus võetakse tarvitusele kõik abinõud, et vältida proovi koostise muutumist või saastumist soovimatute ainetega, sest see mõjutab analüüsitulemust. Proov tuleb võtta ilmastikuolude eest kaitstult, sest näiteks niiskumisel muutuvad proovi näitajad ning ei ole võimalik saada aktsepteeritavat analüüsitulemust. Proovi võimaliku muutumise vältimiseks tuleb proov viivitamata laboratooriumisse saata.

Proov, mille analüüsimisel määratakse sööda vastavus kehtivatele nõuetele, saadakse proovipartiist, läbides mitu etappi. Esiteks võetakse proovipartii erinevatest kohtadest ligikaudu võrdse suurusega proovikogused ehk üksikproovid. Võetavate üksikproovide arv oleneb proovipartii suurusest ja sellest, kas sööt on pakendatud või pakendamata. Teiseks segatakse võetud üksikproovid väga hoolikalt ning saadakse koondproov. Koondproovist esindusliku koguse eraldamise teel saadakse lõpp-proov, mille analüüsimisel määratakse sööda vastavus asjakohastele nõuetele. Laboratooriumisse saadetakse analüüsimiseks vähemalt üks lõpp-proov koondproovi kohta. Iga proovi võtmise kohta koostatakse protokoll, milles kajastatud andmete abil on võimalik iga proovipartii ja selle suurus üheselt kindlaks teha.

Selline regulatsioon ei ole uus, eelnõu §-ga 3 sätestatud nõuded kattuvad enamasti kehtiva

määruse §-s 3 sätestatud nõuetega. Kui kehtivas määruses kasutatakse terminit „söödapartii”, siis paragrahvi uues sõnastuses kasutatakse terminit „proovipartii”. Söödapartii mõiste on laiem kui eelnõus kasutatav proovipartii mõiste. Enamasti ei ole võimalik võtta proovi, mis esindaks kogu söödapartiid, ja seetõttu on asjakohasem kasutada proovivõtumääruses terminit „proovipartii”, mis tähendab söödapartiid või selle identifitseeritavat osa.

Eelnõu §-ga 4 kehtestatakse söödast võetavate proovide kogused ja üksikproovi võtmine söödas mikroorganismide sisalduse määramiseks. Eelnõu kohaselt võetakse kõigepealt proovipartii erinevatest kohtadest vähemalt määruse lisas nimetatud arv üksikproove. Kui kehtiva määruse lisas on väljendatud võetavate üksikproovide arvu vahemik, siis eelnõus on sätestatud valem, mille alusel saab üksikproovide arvu täpselt välja arvutada. Näiteks: proovipartii sisaldab 27 tonni pakendamata tahket sööta. Määruse lisas sätestatud valemi alusel arvutatud minimaalne üksikproovide arv on 23 ($\sqrt{20 \times 27} = 23$). Kui saadud arv on murdarv, ümardatakse see järgmise täisarvuni. Samasugust valemit kasutatakse ELi määruses 152/2009 üksikproovide arvu arvutamiseks.

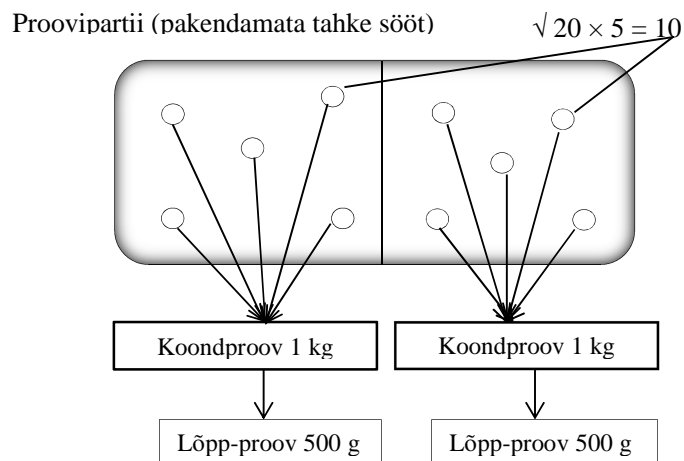
Üksikproovi võtmiseks jagatakse proovipartii visuaalselt võimalikult ühesuurusteks osadeks, mille arv vastab määruse lisas nimetatud minimaalsele koondproovide arvule. Võetavate üksikproovide arv jaotatakse võrdselt proovipartii osade vahel. Seejärel segatakse omavahel proovipartii ühest osast võetud üksikproovid ja neist saadakse koondproov, mille kogus peab vastama määruse lisas nimetatud kogusele. Kui proovipartiid ei ole võimalik osadeks jagada, nt ühe avaga mahutid, siis võetakse kõik üksikproovid ühest osast ning tehakse sellekohane märge proovivõtuprotokollis. Üksikproovid võetakse steriilse või desinfitseeritud asjakohase vahendiga. Eri osadest võetud üksikproove omavahel ei segata. Tegemist on nõuetega, mis kehtivas määruses on sätestatud §-s 8.

Erandina eelnevast võetakse loomsetest kõrvalsaadustest toodetud söödamaterjalist või lemmikloomatoidust, mis on pakendamata, alati viis üksikproovi. Üksikproovide arv ei olene proovipartii suurusest. Üksikproovi võtmiseks jagatakse proovipartii vastavalt määruse lisas sätestatud koondproovide arvule visuaalselt viieks võrdseks osaks ning igast osast võetakse üks proov. Pakendatud söödamaterjali või lemmikloomatoidu puhul, mis on toodetud loomsetest kõrvalsaadustest, võetakse üksikproov viiest erinevast pakendist. Erandi sätestamine on vajalik, sest erinevalt muust söödast on komisjoni määruses (EL) nr 142/2011 kehtestatud teatavate söötade mikrobioloogilised normid: X lisa 1. peatükis on kehtestatud loomsetest kõrvalsaadustest saadud toodete, välja arvatud kalaõli ja sulatatud rasv, ning XIII lisa 2. peatükis lemmikloomatoidu mikrobioloogilised normid salmonella ja enterobakterite kohta. Kõnealuses määruses sätestatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks on vaja viie proovi analüüsitulemust.

Eelnõu §-ga 5 kehtestatakse üksikproovi võtmine pakendamata söödast. Kui eelnõu §-ga 3 kehtestatakse söödast proovi võtmise üldnõuded, siis §-ga 5 täpsustatakse nõudeid üksikproovi võtmise kohta tahkest söödast, mis on pakendamata. Söödast võetakse proovipartii erinevatest kohtadest vähemalt lisas sätestatud arv üksikproove. Võimaluse korral võetakse pakendamata söödast üksikproov sööda liikumises oleku ajal, sealhulgas sööda laadimise või mahalaadimise või tootmisprotsessi käigus, sest selliselt võetud proov esindab kõige paremini proovipartiid. Üksikproovi võtmisel kuhjast ja vinnast võetakse see proovipartii ülemisest ja alumisest kihist ning raudteeveeremi või sõidukiga veetavast partiist võetakse üksikproov katuseluugi või muu ava kaudu proovipartii erinevatest kihtidest. Laevaga veetavast söödast võetakse üksikproov selle laadimise või mahalaadimise käigus. Liikumises oleva sööda puhul võetakse üksikproov söödavoost, arvestades söödavoost kiirust ja partii suurust, ning määratakse kindlaks aeg, mille jooksul sööt möödub proovivõtukoolest. Saadud aeg jagatakse üksikproovide arvuga ning saadakse üksikproovide

võtmise sagedus. Sarnane regulatsioon on kehtiva määruse §-s 5, kus sätestatakse üksikproovi võtmine pakendamata söödast taimekaitsevahendite jääkide sisalduse määramiseks.

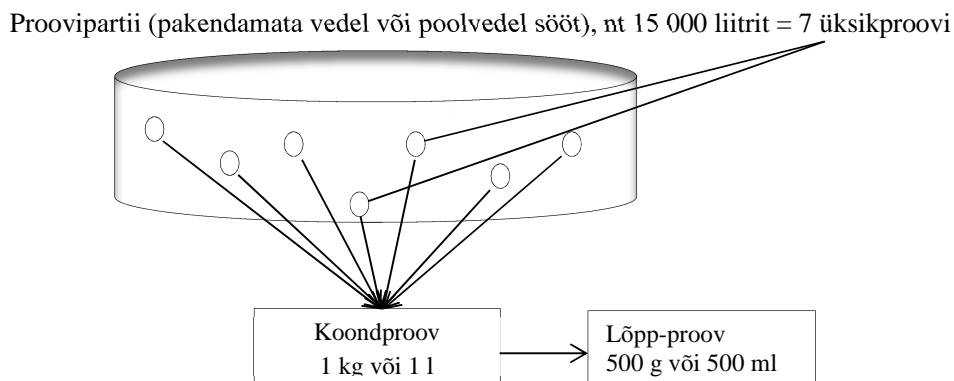
Selguse huvides on lisatud joonis 1, mis kujutab proovide võtmist pakendamata tahkest söödast.



Joonis 1. Pakendamata tahkest söödast proovide võtmine

Eelnõu §-ga 6 kehtestatakse üksikproovi võtmine vedelast või poolvedelast söödast, mis on pakendamata. Eelnõu kohaselt võetakse proovipartii erinevatest kohtadest vähemalt lisas sätestatud arv üksikproove. Selleks, et lõpp-proov esindaks kogu kontrollitavat proovipartiid, tuleb enne üksikproovi võtmist mahuti sisu hoolikalt segada. Juhul, kui sööta ei ole võimalik segada enne proovi võtmist, võetakse üksikproov vedela või poolvedela sööda erinevatest kihtidest ning tehakse sellekohane märge proovivõtuprotokollis. Mahutist võetakse üksikproov asjakohase proovivõtuvahendi abil mahuti luugi kaudu või sööda liikumises oleku ajal. Sarnane regulatsioon on kehtiva määruse §-s 7, kus sätestatakse üksikproovi võtmine vedelast või poolvedelast söödast taimekaitsevahendite jääkide sisalduse määramiseks.

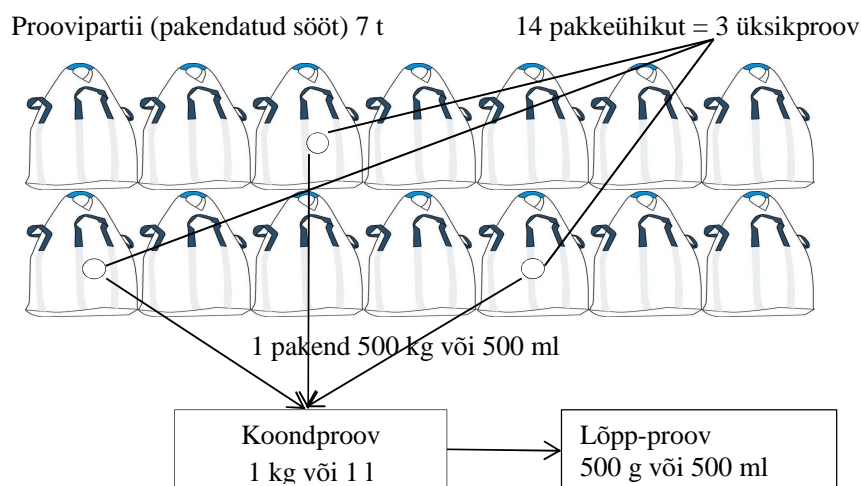
Selguse huvides on lisatud joonis 2, mis kujutab proovide võtmist pakendamata vedelast või poolvedelast söödast.



Joonis 2. Pakendamata vedelast või poolvedelast söödast proovide võtmine

Eelnõu §-ga 7 kehtestatakse üksikproovi võtmine pakendatud söödast. Üksikproovi võtmiseks valitakse proovipartiist välja vähemalt määruse lisas nimetatud arv pakendeid ning seejärel võetakse üksikproov iga pakendi sisust. Kui pakendi netokogus on kuni 1 kg või 1 liiter, loetakse üksikprooviks ühe originaalpakendi sisu. Eelnõu kohaselt võetakse pakendist üksikproov asjakohase proovivõtuvahendi abil. Näiteks kühvli või proovivõtupuuri kasutamise korral lükatakse see pakendi ülemisest otsast sisse diagonaalselt. Enne üksikproovi võtmist kanistrist või mahutist selle sisu segatakse. Üksikproov võetakse pakendi kogu sügavusest või pakendi erinevatest kihtidest. Vajaduse korral võib üksikproovid võtta pärast pakendi tühjendamist ja sööda segamist. Pärast üksikproovi võtmist tuleb pakend nõuetekohaselt sulgeda. Kuna pakendatud võib olla tahke või vedel või poolvedel sööt, siis on vastavad lõpp- ja koondproovide kogused määruse lisas sätestatud nii massi- kui ka mahuühikutes. Sarnane regulatsioon on kehtiva määruse §-s 6, kus sätestatakse üksikproovi võtmine pakendatud söödast taimekaitsevahendite jääkide sisalduse määramiseks.

Selguse huvides on lisatud joonis 3, mis kujutab proovide võtmist pakendatud söödast.



Joonis 3. Pakendatud söödast proovide võtmine

Eelnõu § 8 kohaselt valmistab järelevalveametnik lõpp-proovi koondproovist. Esmalt segatakse koondproovi materjal hoolikalt ja vajaduse korral seda vähendatakse, kasutades selleks mehaanilist või automaatset jagajat või kvarteerimismeetodit. Järgmisena valmistatakse ette vähemalt üks lõpp-proov koondproovi kohta, mille kogus vastab lisas sätestatud kogusele. Seejärel asetatakse nõuetekohaselt ettevalmistatud lõpp-proov steriilsesse pakendisse ning pakend sulletakse õhukindlalt. Kilekoti kasutamise korral on soovitatav enne koti sulgemist sellest õhk välja suruda. Suletud pakend asetatakse puhtasse inertsest materjalist proovinõusse, mis kaitseb proovi saastumise, kahjustumise ja lekkimise eest. Proovinõu pitseeritakse nii, et seda avades plomm rikutakse ja seda ei ole võimalik uuesti kasutada. Proovinõu varustatakse proovinumbriega. Lõpp-proov saadetakse viivitamata analüüsimiseks asjakohaste analüüside tegemiseks akrediteeritud laboratoriumisse koos analüüsimiseks vajaliku teabega. Võrdlusproove ei säilitata, kuna tegemist on kergesti riknevate proovidega. Võrreldes kehtivas määruses sätestatuga sisulised erinevused puuduvad. Samasisuline säte on kehtiva määruse §-s 9.

Eelnõu §-ga 9 tunnustatakse põllumajandusministri 13. oktoobri 2009. a määrus nr 100 „Järelevalve käigus söödast proovide võtmise kord” (RTL 2009, 79, 1142) kehtetuks.

3. Eelnõu terminoloogia

Kehtivas määruses kasutatavad terminid erinevad terminitest, mida kasutatakse ELi määruses 152/2009. Kuna identseid mõisteid tuleks väljendada samade terminitega, siis ühtlustakse põllumajandusministri määruses kasutatavad terminid ELi määruses kasutatavate terminitega. Tulenevalt sellest on eelnõu kogu tekstis kasutatud termini „valim” asemel terminit „üksikproov”, termini „lähteproov” asemel terminit „koondproov” ja termini „laboriproov” asemel terminit „lõpp-proov”.

Kehtivas määruses kasutatakse terminit „söödapartii”, mis on sisu poolest laiem kui eelnõus kasutatav termin „proovipartii”. Söödapartii söödavaldkonna õigusaktide tähenduses on identifitseeritav söödakogus, millel on ühised tunnused, näiteks päritolu, sort, pakendi tüüp, pakendaja, kaubasaatja või märgistus. Eelnõus sätestatu kohaselt on proovipartii söödapartii või selle identifitseeritav osa. Enamasti ei ole võimalik võtta proovi kogu söödapartiist ja seetõttu on asjakohasem kasutada proovivõtumääruses terminit „proovipartii”.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Eelnõu ettevalmistamisel on arvestatud komisjoni määrustega (EL) nr 691/2013, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 152/2009 proovivõtu- ja analüüsimeetodite osas, ja (EL) nr 142/2011, millega rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 1069/2009, milles sätestatakse muuks otstarbeks kui inimtoiduks ettenähtud loomsete kõrvalsaaduste ja nendest saadud toodete terviseeeskirjad, ja nõukogu direktiivi 97/78/EÜ seoses teatavate selle direktiivi alusel piiril toimuvast veterinaarkontrollist vabastatud proovide ja näidistega (ELT L 54, 26.02.2011, lk 1–254), ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 882/2004 ametlike kontrollide kohta, mida tehakse sööda- ja toidualaste õigusnormide ning loomatervishoidu ja loomade heaolu käsitlevate eeskirjade täitmise kontrollimise tagamiseks (ELT L 165, 30.04.2004, lk 1–141), artikliga 11. Määruse eelnõu puhul ei ole tegemist ELi õigusakti ülevõtva õigusaktiga, vaid riigisisese regulatsiooniga, mida ELi määrus 152/2009 ei käsitle.

5. Määruse mõjud

Määrusega jäetakse kehtivast põllumajandusministri määrusest välja ELi määruses 152/2009 sätestatu. Edaspidi on järelevalve käigus söödast proovide võtmine, välja arvatud mikroorganismide sisalduse määramiseks, reguleeritud ELi vahetult kohalduva määrusega 152/2009.

Tegemist ei ole uute nõuete kehtestamisega, mis tooks Veterinaar- ja Toiduametile ning sööda käitlejale kaasa uusi kohustusi, vaid kehtivate nõuete säilitamisega proovide võtmise osas mikroorganismide sisalduse määramiseks söödas.

6. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too endaga kaasa täiendavaid tegevusi ega lisakulutusi riigieelarve vahenditest, samuti ei kaasne määruse rakendamisega tulusid.

Arvestades, et eelnõuga ei kehtestata uusi nõudeid, vaid ajakohastatakse olemasolevaid, ning proovide võtmist reguleerivatest õigusaktidest tulenevate nõuete järgimine on sööda käitlejale vabatahtlik, ei põhjusta määruse rakendamine lisakulusid sööda käitlejatele.

7. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

8. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu esitati kooskõlastamiseks teistele ministriumidele õigusaktide eelnõude infosüsteemi EIS kaudu ning arvamuse avaldamiseks Veterinaar- ja Toiduametile, Põllumajandusuuringute Keskusele, Veterinaar- ja Toidulaboratooriumile ning EMÜ veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudile.

Ükski ministrium ei ole kooskõlastamiseks ettenähtud tähtja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, samuti ei taotlenud kooskõlastamise tähtja pikendamist. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011. a määruse nr 10 „Vabariigi Valitsuse reglement” paragrahvi 7 lõikele 4 loetakse eelnõu seetõttu teiste ministriumide poolt kooskõlastatuks. Veterinaar- ja Toidulaboratoorium ei esitanud eelnõu kohta täiendus- ega parandusettepanekuid. Veterinaar- ja Toiduameti, Põllumajandusuuringute Keskuse ning EMÜ veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi tehtud parandusettepanekutega on osaliselt arvestatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Illar Lemetti

Põllumajandus- ja
maaelupoliitika asekanter
kantseri ülesannetes